

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента кафедри
теорії та історії держави і права Університету «КРОК»**

Корнієнко Ольги Олександрівни

**на дисертацію Горбаченко Олександри Володимирівни на тему
«Теоретичні засади інституційного забезпечення зовнішніх функцій
держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08
«Право» зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дисертації. Сучасні виклики, які один за одним постають перед людством та Україною, першочергово стосуються безпекових питань. Виходячи з цього, функціонування держави залишається ключовим у теорії та практиці державотворення, адже така практика демонструє, що держава не може реалізувати свої завдання і досягати цілей без впливу на суспільні відносини. Рецензоване дисертаційне дослідження в умовах воєнного стану в Україні відзначається очевидною актуальністю. Напрямок зовнішніх функцій має велике значення для України, адже він забезпечує її взаємодію з іншими державами та глобальними інституціями, що є необхідним для розвитку країни в умовах глобалізованого світу, а головне – протидії воєнним злочинам східного країни-сусіда. На сьогоднішній день альтернативи Європейському Союзові та Північноатлантичному Альянсу не існує. Тобто необхідність української інтеграції лише підсилюється своєю необхідністю. У дисертації успішно досліджено, що такі курси зовнішнього напрямку діяльності України мали місце ще з моменту проголошення незалежності України, проте, як було продемонстровано дисертанткою, через різні чинники фінальної цілі не було досягнуто. Дисертацією показано, що зовнішні функції є основою для забезпечення стабільності, розвитку та інтеграції України в світову спільноту, де вступ до ЄС є пріоритетом України. Проте такий процес вимагає великої кропіткої роботи, передовсім у сфері правового регулювання. Величезний корпус нормативного матеріалу має бути опрацьований та інтегрований в українське законодавство. Україна нині перебуває у стані повномасштабної війни, яка вносить свої корективи. Дисертацією досліджено, що наявна система державного управління в наш час потребує збалансованості та стабільності.

Виходячи з цього, проведення порівняльно-правового аналізу є найкращим способом підвищення ефективності реалізації зовнішніх функцій України. Адже Угорщина може поділитися з Україною досвідом у багатьох аспектах зовнішньої діяльності, оскільки вона сама пройшла через важливі етапи трансформацій у своєму розвитку, зокрема в сфері європейської інтеграції, зовнішньої політики, енергетичної безпеки та гуманітарної допомоги. Все це може бути надзвичайно корисним для України в процесі її європейських і міжнародних прагнень.

Отже, представлене дисертаційне дослідження є актуальним, своєчасним і практично затребуваним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації відзначаються своєю цілісністю, в якій викладений матеріал комплексно розкриває проблематику дослідження. Дисертація характеризується своїм системним підходом до вирішення поставлених завдань, логічною побудовою й аналізом причинно-наслідкових зв'язків. Усі підрозділи дисертації логічно пов'язані між собою так, що кожен наступний є органічним продовженням попереднього. Такий підхід дисертантки може бути схвально оцінений, адже дав можливість поглиблювати тематику дослідження, послідовно розв'язуючи поставлені мету та завдання.

Позитивної оцінки заслуговує і використання Горбаченко О.В. широкої джерельної бази за темою дисертаційного дослідження. Список використаних джерел налічує 296 найменувань. Висновки та пропозиції відзначаються своєю практичністю та можуть бути використані у навчальному процесі, зокрема при підготовці підручників та навчальних посібників із дисципліни «Теорія держави і права», різноманітних спецкурсів, які передбачають розгляд питань, пов'язаних із забезпеченням зовнішньої функції держави.

Дисертаційну роботу проведено в межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» – «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384).

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Дисертація Горбаченко О.В. є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням теоретичних засад інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави на основі порівняльно-правового аналізу досвіду України та Угорщини, а її сформульовані положення і висновки мають теоретичне і практичне значення. У ході дослідження теми дисертанткою були сформульовані авторські висновки та пропозиції, які становлять наукову новизну.

Ознайомившись зі змістом дисертаційного дослідження, можна стверджувати, що визначена у вступі мета є досягнутою, а завдання успішно виконані. Наукова новизна одержаних результатів виявляється у подальших положеннях і висновках, які відображають особистий внесок дисертантки у досліджувану проблематику, а саме:

- вперше аргументовано потребу в дослідженні проблематики інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграційного курсу України через порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини, яка обумовлена можливістю виявити сильні та слабкі сторони в їх функціонуванні, а також розробити теоретичні висновки, визначити головні напрями удосконалення законодавства України з метою підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграції;

- на основі системного підходу до дослідження генези зовнішніх функцій держави прослідковано динаміку її розвитку аж у шістьох історичних періодах;

- у рамках компаративістського підходу до систематизації основних зовнішніх орієнтацій Угорщини пропонується визначити для України такі її ключові зовнішні напрями: 1) просування національних інтересів, забезпечення безпеки та територіальної цілісності; 2) залучення інвестицій та формування сприятливого інформаційного простору; 3) розвиток співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та громадськістю; 4) формування позитивного іміджу України на міжнародній арені; 5) інтеграційні процеси та співпраця з ЄС і НАТО;

- доведено, що основними проявами зовнішніх функцій, як в Україні, так і в Угорщині є: сутність і соціальне призначення держави; напрями державної діяльності; основне спрямування державного впливу та його кінцева мета;

методи, форми, способи, принципи та засоби реалізації зовнішніх функцій держави; взаємозв'язок практичної діяльності з поставленою метою;

- виокремлено моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті порівняльно-правових підходів. В Україні це: правотворча модель діяльності Верховної Ради, правозастосовна модель діяльності Президента, оперативно-виконавча модель діяльності Прем'єр міністра та Кабінету міністрів; правоохоронна модель діяльності Міністерства закордонних справ. В Угорщині це: правотворчо-представницька модель діяльності Парламенту (Національних зборів), виконавча модель діяльності Уряду та прем'єр-міністра, контрольно-виконавча модель діяльності Президента, право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі. Вказані моделі відображають специфіку функціонування інституцій у сфері зовнішньої політики обох країн та їх підходи до реалізації зовнішніх функцій.

У дисертації було удосконалено: 1) доктринальні підходи до розуміння категорії «функція» як поєднання трьох основних аспектів: діяльнісного, сутнісного та цільового, що дозволило глибше осмислити роль функцій у різних системах; 2) наукові уявлення про зовнішні функції держави, як головні напрями діяльності держави, що розкривають її сутність, полягають у сфері її зовнішньої політики та зумовлені метою забезпечення найбільш сприятливих зовнішніх умов для існування й розвитку держави; 3) підходи до напрямів вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення зовнішньої функції держави на основі зарубіжного досвіду.

Отримали подальший розвиток положення щодо: еволюції зовнішніх функцій Угорщини в контексті історичних змін і нових викликів у глобальному середовищі; специфіки структури зовнішніх функцій в Україні та Угорщині, котра залежить від історичних, політичних і соціальних контекстів; механізму реалізації зовнішніх функцій в Україні, Угорщині та країнах ЄС, який базується на комплексному підході, що враховує: політичний контекст, міжнародні зобов'язання та внутрішню організацію. Важливо, що це дозволяє кожній країні

адаптувати свою зовнішню політику до мінливих умов та викликів на міжнародній арені.

Отже, результати дисертаційного дослідження Горбаченко О.В., що винесені на захист, є достатньо обґрунтованими та відзначаються належним ступенем наукової новизни і практичної значущості.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 25 наукових працях, 11 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у закордонних виданнях, що додатково відображають наукові результати дослідження, а також 12 публікацій, які засвідчують прилюдну апробацію матеріалів дисертації.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, зі внесеними змінами Постановою КМУ від 03.05.2024 року № 507.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації Горбаченко О.В., що виносяться на захист, отримані за допомогою правильно обраного в процесі її підготовки наукового і методологічного інструментарію. Проведення дисертаційного дослідження здійснювалося за допомогою збалансованого використання загальнонаукових і спеціальних методів. При з'ясуванні еволюційних домінант розвитку зовнішніх функцій (підрозділи 1.2, 1.3) використовувався історичний метод; при формуванні понятійно-категоріального апарату (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2) було використано методи абстрагування, аналізу та синтезу, узагальнення, індукції, дедукції; при формуванні концептуального підходу до виокремлення моделей інституційного забезпечення (підрозділи 2.3, 2.4) використалися методи порівняльно-правовий, формально-юридичний; при оцінюванні особливостей механізму реалізації зовнішніх функцій (підрозділ 3.1) мало місце використання методу статистичного аналізу; при висвітленні проблем і перспектив удосконалення законодавства (підрозділи 3.2, 3.3)

використано цілісно-орієнтований та програмно-цільовий методи та метод ситуаційного аналізу.

Отже, використання такої широкої методологічної бази посприяло тому, що поставлені дисертанткою мета та завдання дисертаційного дослідження були досягнені на високому методологічному рівні. Спорадично це також слугує доказом оволодіння дисертанткою методологією наукової діяльності.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій засвідчують достатній рівень компетентності дисертантки у ключових питаннях обраної теми, обґрунтованість її підходів до визначення мети, завдань, об'єкта, предмета, структури та методів дослідження. Отримані результати дослідження розширюють і доповнюють теоретичні і наукові аспекти дослідження, а практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого здійснення наукових розробок проблемних питань, присвячених забезпеченню зовнішньої функції держави;

- у правотворчості – для підготовки проектів нормативних актів у сфері визначення зовнішніх орієнтирів Української Держави;

- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практичної діяльності органів публічної влади щодо реалізації зовнішньої функції держави;

- у навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників із дисципліни «Теорія держави і права», різноманітних спецкурсів, які передбачають розгляд питань, пов'язаних із забезпеченням зовнішньої функції держави.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація Горбаченко О.В. є цілісним та завершеним науковим дослідженням. Структура дисертації побудована логічно, що посприяло розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань. Оформлення дисертаційного дослідження виконано у відповідності до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 року № 40.

Дисертаційне дослідження складається з анотації, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку, з них основний текст займає 183 сторінки. Список використаних джерел складається з 296 найменувань і займає 31 сторінку.

Анотація дисертації відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, в яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження. Анотація відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертації, в якій представлені основні результати дослідження, наукова новизна та практичне значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачкою роботу.

Зауваження та дискусійні положення щодо оформлення та змісту дисертації. Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Горбаченко О.В., вважаємо за необхідне висловити свої міркування щодо окремих дискусійних моментів.

1. У межах дослідження підрозділу 1.1 розділу 1 дисертації дисертантка розглядає питання класифікації функцій держави, зокрема поділ функцій на зовнішні та внутрішні. Виходячи з опрацювання джерельної бази дисертації, хотілося б почути від дисертантки, чи вважає вона за доцільне доповнити науковий обіг новим підходом до класифікації функцій держави.

2. У процесі дисертаційного дослідження дисертантка зазначає: «методологія дослідження визначає методи набуття наукових знань, що відображають динамічні процеси та явища; забезпечує всебічність і повноту отримання інформації». Виходячи з цього, цікаво було б дізнатися, які основні критерії порівняння досвіду України та Угорщини з використанням порівняльно-правового методу стали основою для такого дослідження.

3. У підрозділі 2.4 розділу 2 дисертаційного дослідження розглядаються моделі інституційного забезпечення через призму їхньої форм реалізації. У рамках наукової дискусії хотілося б отримати додаткові аргументи

дисертантки щодо того, що саме найбільш повно розкриває сутність законодавчо-теоретичних підходів і виокремлює практичний аспект такої діяльності, а також – чи можна виокремити основні цілі виокремлення моделей інституційного розподілу влади.

4. Дисертаційне дослідження передбачає паралелі між досвідом України та Угорщини у реалізації зовнішніх функцій та вивчення можливості імплементації угорського досвіду в Україні. У рамках порівняльно-правового аналізу та активної наукової дискусії хотілося б почути аргументи, які відмінні аспекти в реалізації зовнішніх функцій у сфері міжнародної діяльності України та Угорщини можна виокремити.

Варто наголосити, що висловлені зауваги до дискусії не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Горбаченко О.В. та не знижують рівень наукової та практичної значущості дисертації. Мета зауважених питань має рекомендаційний характер та спрямована на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація Горбаченко О.В. є самостійним, розгорнутим дослідженням, результати якого становлять оригінальний внесок у сферу права та оприлюднені у відповідних фахових публікаціях. Дисертаційне дослідження написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Усі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені належним чином. У ході вивчення дисертації та наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці. Дисертація Горбаченко Олександрі Володимирівни на тему: «Теоретичні засади інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним та завершеним науковим дослідженням, в якому отримано науково-обґрунтовані результати, що відзначаються новизною. Дисертація містить теоретичні і практичні результати, характеризується єдністю

змісту та свідчить про особистий внесок дисертантки в розвиток юридичної науки.

Актуальність і рівень розкриття поставлених проблем, новизна дисертації та ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень, повнота їхньої апробації повністю відповідають спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року №44), а її авторка – Горбаченко Олександра Володимирівна, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний рецензент:
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університету «КРОК»

Ольга КОРНІЄНКО

Засвідчує
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
Університет економіки та права "Крок"
"03" 03 2025 р.